

Vignettes

Joshua, a 45 year old man, experiences racing thoughts and mania, for which he has begun a course of antipsychotics. Is he permitted to take them on Shabbat?

Leah, a 25 year old mother of two children, experienced heavy postpartum depression after both births, managing it only with extensive therapy and drug treatment. She would like to begin birth control to avert future pregnancies. Birth control pills, generally considered the halachically best form, might lead to worse symptoms; she would want to use an IUD. May she use an IUD?

Jason, 38, displays symptoms of depression, and has spoken, albeit vaguely, of suicidal thoughts. It is Friday, and the only option for commitment is a facility where kosher food is unavailable, and he will need to remain in a non-shomer-shabbat environment through Shabbat. May we commit Jason?

Lauren, 50, is manifesting signs of serious depression, including loss of appetite, lack of care for her person, and loss of a feeling of self-worth. However, she refuses treatment. May we treat Lauren against her will?

Julia, 17, has attempted suicide with overdoses of medicine before. We would like to treat with SSRIs in order to lower risk of overdose, but we know that some studies have shown increased suicidal ideation in young patients, while others have not. May we treat with SSRI's?

Defining anxiety and depression

א. שמואל א פרק טז פסוק יד

ורוח ד' סרה מעם שאול ובעתתו רוח רעה מאת ד':

ב. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל רבי אלעזר בן פדת דמחדיין שמעתתיה אזל יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך אמר את כבר לקישא בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא ומפרקינא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא הוה קא אזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה] בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה

ג. תלמוד בבלי מסכת נדה דף יג עמוד ב

מתני' החרשת והשוטה והסומא ושנטרפה דעתה אם יש להם פקחות מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה גמ'... "ושנטרפה דעתה" היינו שוטה! שנטרפה דעתה מחמת חולי

ד. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

איזוהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלך בבית הקברות והמקרע את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת רבי יוחנן אמר אפילו באחת מהן היכי דמי אי דעביד להו דרך שטות אפילו בחדא נמי אי דלא עביד להו דרך שטות אפילו כולהו נמי לא לעולם דקא עביד להו דרך שטות והלך בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחידי בלילה אימור גנדרפס אחדיה והמקרע את כסותו אימור בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו כמי שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכל

ה. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק יד הלכה ג

רבי חונה ותני לה בשם רבי אליעזר בן יעקב והסיר ה' ממך כל חולי זה רעיון דאמר רבי אלעזר ונתן עול ברזל על צוארך זה רעיון

1. שמונה פרקים לרמב"ם פרק ה

שיכוון אל הערב לפי העיון הרפואי, כגון שנחלשה תאוותו למאכל, ויעוררה במאכלי תאוה ערבים ומתובלים, וכן אם התעוררה עליו מרה שחורה, יסירה בשמיעת שירים ומיני נגינות, ובטיול בגנות ובבניינים נאים, ובישיבה עם צורות נאות, וכיוצא בזה ממה שירחיב הנפש, ויסיר דאגת המרה השחורה ממנה.

What is the halachic weight of anxiety and mild depression?

2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכח עמוד ב

תנו רבנן אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן ביד ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה ואם אינו ספק בשערה מביאה לה בכלי אמר מר אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר פשיטא לא צריכא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזיא חבירתה ועבדה לי

3. רמב"ם הלכות שבת ב:יא

היולדת כשכורעת לילד הרי היא בסכנת נפשות ומחללין עליה את השבת, קוראין לה חכמה ממקום למקום וחותרים את הטבור וקושרין אותו, ואם היתה צריכה לנר בשעה שהיא צועקת בחבליה מדליקין לה את הנר, ואפילו היתה סומה מפני שדעתה מתיישבת עליה בנר ואף על פי שאינה רואה, ואם היתה צריכה לשמן וכיוצא בו מביאין לה, וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הבאה כגון שתביא לה חבירתה כלי תלוי בשערה ואם אי אפשר מביאה כדרכה.

4. משנה ברורה סימן של ס"ק ג

ואע"פ שחברותיה יודעות לעשות לה כל הדברים הנצרכים לה אע"כ קים להו לחכמים דלא מיתבא דעתא דיולדת כששרויה בחשך וכתבו בתוספות ישנים שלהי יומא דמשו"ה אפילו אינה אומרת כלום וגם החכמה אינה אומרת כלום נמי מדליקין

5. משנה ברורה סימן שכח ס"ק א

(א) מיחוש בעלמא והוא מתחזק וכו' - דאם כאיב ליה טובא וחלה כל גופו עי"ז או שנפל למשכב אף שאין בו סכנה מותר לעשות כשבילו רפואה שאין בה מלאכה

יא. ר' אליעזר וואלדנברג, שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טו - קונ' משיבת נפש פרק טו

+בנוגע לקיחת כדורי סליקט לשינה בשבת. ראיתי כעת בספר הנדמ"ח נקרא בשם שואלין ודורשין מהרב אונא ז"ל שמביא שם תשובה שהשיב לו על כך הרה"ג דוד צבי האפפמאנן, וכותב וז"ל: בנוגע לתרופות לשינה אינני רואה הבדל בין סמי שינה ובין תרופות אחרות, סמי שינה משקיטים את העצבים בזמן שתרופות אחרות משקיטים חלקים אחרים של הגוף...

Do we view severe depression as pikuach nefesh?

יב. ר' יחיאל מיכל עפשטיין, ערוך השולחן אורח חיים סימן שכ סעיף כו

ואע"פ שלא ימלט דרך דריכתו נימס מעט שלג מ"מ כיון דזהו דרך הלוכו לא שייך לאסור בזה וא"כ נהיה סגורים בבתינו כל ימי החורף ולא גזרו בזה

יג. ר' עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר חלק ג - יורה דעה סימן כג

שאני סומא שהוא בר דעת באופן תמידי, ויכול לשמור עצמו מכל פגע, משא"כ נכפה שהוא עלול לקבל התקפה פתאומית ולסכן את עצמו בתוך כך. אמנם ראיתי להגרא"י אונטרמן שליט"א בשבט מיהודה (עמוד שיד), שאחר שהחילק בין סומא לנכפה כאמור, כתב בזה"ל, שוב התבוננתי כי אין לחלק בין זל"ז, ויש סכנה ממשית גם לסומא, ולכן מקרי פקוח נפש לרפאתו מעיורון, משום שלא יתכן שהסומא ישב תמיד בבית, וכשעובר ברחוב אורבות לו סכנות שונות, וגם צריך לעלות ולרדת במדרגות, ואין הסכנה מנערת, ולכן יש לדון בו דין פקוח נפש כמו בנכפה. ע"כ. ולפע"ד יש להעיר שמדברי רש"י והרמב"ן והר"ן הנ"ל דס"ל דסכנת עיורון בלחוד לא חשיבא כסכנת נפשות מוכח כל בתר איפכא.

יד. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כב עמוד ב

עיר שהקיפיה נכרים או נהר ואחד ספינה המיטרפת בים ואחד שגרדף מפני נכרים או מפני לסטין ומפני רוח רעה על כולן יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית

טו. רש"י מסכת תענית דף כב עמוד ב

מפני רוח רעה - שנכנס בו רוח שידה, ורץ והולך, ושמא יטבע בנהר או יפול וימות.

טז. שולחן ערוך אורח חיים סימן רפח סעיף י

נרדף מפני רוח רעה שאמרו לאו דוקא דה"ה לכל חולה שיש בו סכנת היום זועקים ומתחננין.

יז. משנה ברורה רפח:כז

(כז) מפני רוח רעה - שנכנס בו רוח שד ורץ והולך שמא יטבע בנהר או יפול וימות או שהוא חולה ממיני החלאים [ר"ן]:

יח. הרב אברהם ס. אברהם, נשמת אברהם ה, דיני הרופא בשבת ויו"ט ז

חולה פסיכיאטרי קשה - כגון הסובל מדיכאון עמוק וכו' - ויש חשש שעלול לסכן את עצמו או את אחרים, מוגדר כחולה שיש בו סכנה ומחללים עליו את השבת לפי הצורך.

יט. ר' משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן נט

אולי יש לדון מצד מחלתו אם יאמרו הרופאים שיש בזה ענין פקוח נפש, כגון דעלול מזה להרוג את עצמו באם יהיה לו איזה צער, או דיעבור על דברים שאסורים גם בדיני המדינה ולא ישמע להפאליס ויריב עמם עד שיבא מזה שיהרגוהו, או שיאמרו דעצם המחלה היא סכנה שבאה לו מקלקול שבמוחו וא"א לרפאותו אלא במקום ההוא

כ. ר' משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן סה

באשה שנשטתית אחר הלידה בשני הילדים שהולידה והרופאים אסרו לה להתעבר אם יש להתירה לשמש במוך י"א תמוז תשכ"א. הנה ודאי צדק כתר"ה ששטות הוא ענין סכנה לא רק לעצמה אלא גם להילדים הקטנים שאף מי ששטותו אינו לעשות רע, אפשר להתהפך שתרצה לעשות רעה לעצמה ולהילדים ח"ו ואי אפשר להעמיד שומרים על זה. ולכן יש להתיר לה לשמש במוך... ומה שזה לא כבר המציאו פילין כאלו שבולעתן אותן ואומרים שהיא רפואה ברורה שלא להתעבר הנה נתברר שרוב הנשים רואות ע"י הפילן אלו טפת דם שנעשית נדה כדהודיע לי חתני הרה"ג ר' משה דוד טענדלער שליט"א שיש לו ידיעה בענינים אלו וכתב להדאקטאר שהמציא פילן אלו והודה לו שששים אחוזים מהנשים רואות משהו דם ע"י הפילן רק הנכרים אין מקפידין על זה. ולכן מוכרחין להתיר לה לשמש בהראבער שמשימה בגופה.

כא. ר' משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן סז

אם רואה כתר"ה שכ"כ נתקשרו זל"ז עד שיש חשש סכנה לאחד מהן ובפרט לפנייה שהיא חולה וחלושה בל"ז ומרוב הצער שלא תנשא לו וגם תחוש שבשביל זה תהיה אסורה לכל ותתעגן תחלה ביותר יש מקום לכתר"ה להתיר להם לינשא בתנאי אם הם צנועים וכשרים ובאזהרות רבות שלא יפרסמו ההיתר כדלעיל

כב. ר' יצחק זילברשטיין, אסיא ח:רט

הסביר מורי חמי שאם לא נתיר לה ללדת גם אז היא במצב של חשש סכנה, מאחר ואשה זו חפצה מאד בילדים, הרי גם עגמת הנפש והצער עלולים לסכן אותה, וכמו שאמרה רחל אמנו ליעקב אבינו: הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי.

כג. ר' עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר חלק ג - יורה דעה סימן כג

ראיתי להגרא"י אונטרמן שליט"א בשבט מיהודה (עמוד שיד), שאחר שחילק בין סומא לנכפה כאמור, כתב בזה"ל, שוב התבוננתי כי אין לחלק בין זל"ז, ויש סכנה ממשית גם לסומא, ולכן מקרי פקוח נפש לרפאתו מעיורון, משום שלא יתכן שהסומא ישב תמיד בבית, וכשעובר ברחוב אורבות לו סכנות שונות, וגם צריך לעלות ולרדת במדרגות, ואין הסכנה נמנעת, ולכן יש לדון בו דין פקוח נפש כמו בנכפה.

What about a patient who is not currently manifesting dangerous symptoms?

כד. נשמת אברהם א:שא:ד

ומותר גם לצאת עם השקית הקשורה לו כיון שחיבורה לצינור הקטטר גם מגן מאפשרות של זיהום בשלפוחית השתן ומונע מצער הגוף. וכן מתיר הגרש"ז אויערבאך שליט"א, כיון שאפשרות של זיהום הינה סיבה יותר חשובה מצער הגוף...

כה. ר' יצחק זילברשטיין, אסיא ח:רט

אמר הגאון ר' יצחק זאב סולוביצ'יק, הרב מבריסק, לרופא, פקוח נפש אין פירושו שכעת יסתכן וימות, אלא אף אם הצום ישפיע עליו כעבור שנים כאשר יתקף שוב במחלה, ועקב צום זה ימות לפני זמנו, גם זה בכלל פקוח נפש הוא וחייב כעת לאכול.

כז. ר' יהודה ליב גרויבארט, שו"ת חבלים בנעימים ד:או"ת יג

אבל נראה דאין משם ראי' להתיר כדי שלא תטרופ דעתו, דשאני התם שהוא חולה חיישינן שאם תטרופ דעתו יתגבר חוליו ויבוא לידי סכנה, אבל בבריא שחוששים שתטרופ דעתו וישתטה אין מתירים אפילו איסור דרבנן.

כז. ר' שלמה וואזנר, שו"ת שבט הלוי ז:רח

ואם היינו מתירים עבור טעם כזה להתיר ח"ו הפלה שמא יגרום זעזוע לנפש לאם וחשש לעצבים, בזה היינו נותנים יד לפושעים להקל ברציחת העוברים כי אין שום רגלים לדבר להחשיב זה עכשיו כספק פקוח נפש, ומצוה להשקיט רוחה ועצבותה

Is a suicidally depressed person a shoteh?

כח. בית יוסף אבן העזר סימן קכא

ופסק הרא"ש בריש חולין (ס"ד) כרבי יוחנן, ותניא תו בריש חגיגה (שם) איזהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנין לו. וכן נראה מדברי הרמב"ם דהלכה כרבי יוחנן שכתב בפרק ט' מהלכות עדות (ה"ט) השוטה פסול לעדות מן התורה לפי שאינו בן מצות, ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים, אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב עכ"ל. ומדכתב "בדבר מן הדברים" משמע בהדיא דכרבי יוחנן דאמר אפילו באחת מהן סבירא ליה. ולכאורה היה נראה דחד מהני ארבע דתניא בגמרא בעינן ליחשב שוטה, אבל אי עביד שאר דברים אחרים דרך שטות אכתי בחזקת שפוי הוא כיון שאינו עושה דבר מד' דברים הללו, אלא מדברי הרמב"ם שלא הזכיר דברים הללו אלא סתם וכתב "שנטרפה דעתו וכו'" בדבר מן הדברים" משמע דהני ד' דברים השנויים בברייתא לאו דוקא אלא לדוגמא נקטינהו והוא הדין לשאר דברים.

כט. רש"י מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

לעולם דקא עביד להו דרך שטות - ואפילו הכי לא מחזקינן ליה בחדא, דהיוצא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה - אני שמעתי: חולי האוחז מתוך דאגה, ולי נראה: שנתחמם גופו ויוצא למקום האויר.

ל. שו"ת חתם סופר חלק ד (אבן העזר ב) סימן ב

ונראה הא דאמרי' דלא אמרי' אימר אנדגריפס וכדומה היינו מסתמא לא אמרינן הכי ותלינן בשגעון שטות כיון דעביד דרך שטות אבל אי ידעי' בי' דהוא מוכה בחולי האנדגריפי וכדומה בודאי לא נפיק מחזקת פקחת בשארי דברים אם דעתו מיושבת בהם ושואל ומשיב כהוגן ובהא מיירי תשו' הרא"ש שבטור א"ע סי' קנ"ד סעיף ז' שהי' הבעל משתטה בכל יום ויראה שיהרגה בכעסו ובגוף התשובה שהי' נושא ובוועט ומכה ופסק שיפייסנו לגרש ופסק כן בש"ע ומעלתו נתקשה בזה איך יגרש להרמב"ם וכבר קדמו הרח"ש בק' זו בסי' ל"ג וכו' דהתם ודאי לאו בשוטה גמור אלא באיש כעסן ורגזן ויש לו קצת טירוף ומשתטה אך אינו שוטה גמור וכו' ע"ש ועדיין לא הועיל כלום דהמעייין בפנים בתשו' הרא"ש יראה שהיתה יראה שאם תמתין ישתטה לגמרי ולא יכול לפוטרה עוד משמע שגם עתה הי' לו התחלת טירוף אבל הענין כמ"ש שהי' כעסו ניכר מחמת עצבון רוח וכדומה אלו בעלי מרה שחורה וכשמוסיף והולך סופן להשתטות לגמרי בכל דבריהם אך עתה כל זמן שאינו שוטה בכל דבריו נהי בשעת כעסו ובאותו הענין שמשתטה בו נידון כשוטה מ"מ במה ששואלי' אותו ומשיב כהוגן ה"ל כפקח כיון דידיענו שהוא אנדגריפי.

לא. ר' יחיאל מיכל עפשטיין, ערוך השולחן אבן העזר סימן קכא:יג

בעלי המרה השחורה שאין עושין כלום דברים של שגעון רק יושבין בעצבות ורחוקים מחבורת אנשים ואין מבקשין לאכול וכשנותנים להם לאכול אוכלין ואין מתחילין לדבר וכששואלין אותן עונין מעט דברים ואין מדברים דברים של שגעון יש להתיישב אם דינם כשוטה אם לאו ולפי הסברא אין בזה סימני שטות אלא מחלת העצבות בלבד ותלוי בראיית עיני הב"ד להבין דרכו ועלילותיו [וע' רש"י חגיגה ג': ד"ה לעולם וכו' אני שמעתי חולי האוחז מתוך דאגה עכ"ל ואין זה שוטה ע"ש ועי' פ"ת]:

לב. אוצר הפוסקים אה"ע א:עב:ב

ועי' בפרדס רמונים היתר ט', שהביא מתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קל"ה באשה בעלת מרה שחורה שרשאי ליקת אחרת, ובספר דבר הלכה סי' ל"ב באשה שהיא במרה שחורה ואינה אוכלת ושותה ורוצה לשחוט עצמה ואינה חוששת לאיבוד ממונה והתיר לישא אחרת עליה משום דגדר שוטה אין ר"ל סימנים דמס' חגיגה אלא כל שאין לה דעת גמור שיוצאת מגדר הפתאים... ועוד דאשה זו שאינה חוששת לאיבוד גופה ע"י שאינה אוכלת ושותה ורוצה לשחוט עצמה היא שוטה שיש בה סימני שטות דמסכת חגיגה